

Keramika nejsou jen nádoby

Od doby, kdy se z tvárné hlíny začaly formovat nádoby, které po vypálení přežily – ať už celé, nebo ve zlomcích – až do dnešních dnů, našla keramika uplatnění také jako materiál pro řadu dalších předmětů. Jedním z příkladů takového využití je výjimečný nález bubny, z kterého se dochovalo jeho z hlíny vyrobené tělo vysoké 35 cm. Ač může připomínat dnes široce oblíbené africké bubny djembe, tento nástroj pochází již ze staršího eneolitu. Jeho nález v jedné ze zásobních jam, odkrytých při záchranném archeologickém výzkumu sídliště kultury nálevkovitých pohárů (3800–3500 př. n. l.) během stavby rodinných domů poblíž ulice Ve Výhledu v Praze-Řeporyjích, byl velkým překvapením – jde o patrně nejstarší nález svého druhu v Čechách (inv.č. A 313 597).

Od pravěku přes středověk až do dneška je keramika vedle kuchyňských a skladovacích nádob materiálem i pro mnoho dalších užitkových předmětů každodenního života. Od neolitu po celý pravěk se v textilní výrobě používala z vypálené hlíny vyrobená závaží ke svislým tkalcovským stavům a až do středověku keramické přesleny jako setrvačníky ručních vřeten pro spřádání nití. Pro zpracování kovů byly potřebné tyglíky ke slévání kovů a žáruvzdorné nástavce měchů zvané dyzny. Vedle většinou dřevěných lžic a naběraček, které se ale převážně nedochovávají, máme v archeologických nálezech také jejich varianty z keramiky.

Již od starověku je známé využití cihel z pálené hlíny – byly z nich postaveny význačné stavby starověkých říší. Vedle slaměných doštek, dřevěných šindelů a břidličných tašek pokrývaly střechy budov také střešní tašky a prejzy z pálené hlíny, od středověku používané i na našem území. Dlaždice a obklady známe také od starověku, v Evropě zejména v nálezech z období římské říše, u nás pocházejí první nálezy dlaždic z podlah raně středověkých církevních staveb. S vynálezem kachlových kamen ve středověku byla důležitou součástí produkce hrnčířských dílen výroba kamnových kachlů různých typů. Z keramiky byly také některé výjimečné artefakty sloužících kultovním či magickým praktikám, jako byly různé plastiky, amulety, monidoly či šamanské bubny.

Keramická závaží ke svislým tkalcovským stavům nalezená v Praze-Bubenči, Dejvicích a Libni. Vertikální tkalcovské stavby se používaly ke tkaní látek od neolitu (5500–4500 př. n. l.) po celý pravěk. Závaží různých tvarů a velikostí se zavěšovala osnovní nitě a udržovala je tak napnuté (inv. č. A 6 982, H 5 491/4, H 5 502/3, P 3 292 a P 3 344).

Tři přesleny z různých období pravěku. Sloužily jako setrvačníky vřeten, pomocí nichž se od neolitu do středověku spřádala textilní vlákna v nitě. Přesleny měly různý tvar a někdy byly také zdobené vpichy nebo vrypy. Pocházejí z bývalé Reiserovy cihelny v Praze-Dejvicích (inv. č. A 492, A 493, A 494).

Kuželovitá dyzna – nástavec k měchu, jímž se vhněl do tavicí pece či výhňe vzduch, aby se dosáhlo potřebné vyšší teploty. Byla nalezena při záchranném archeologickém výzkumu při stavbě bohnického sídliště ve výšinné osadě z doby bronzové (2200–800/750 př. n. l.) a starší doby železné (800–480 př. n. l.) nad Podhořím v Praze-Troji (inv. č. A 94 568).

Oválná keramická lžice z mladší doby kamenné – neolitu (5500–4500 př. n. l.) se našla v Praze-Bubenči a velká kulovitá keramická lžice či naběračka s otvorem pro rukojeť z pozdní doby kamenné – eneolitu (4500–2200 př. n. l.) je nález z Prahy-Dejvic (inv. č. A 1 328, A 1 508).

Keramické akvamanile z druhé poloviny 13. století pochází z usedlosti prozkoumané na Staré návsi v Praze-Čakovicích. Akvamanilia byly luxusní kovové i keramické konvičky na vodu, většinou ve tvaru lvů, bájných zvířat či koní, často s jezdcem, jako bylo právě akvamanile z Čakovic. Používaly se nejprve v církevním prostředí, později se rozšířily i do domácností vyšších vrstev středověké společnosti (inv. č. A 296 974).

Reliéfní dlaždice z poloviny 14. století s erbem pánů z Pardubic (polovina stříbrného koně v červeném štítu) uprostřed a rostlinnými motivy v rohových výsečích. Byla nalezena při rekonstrukci domu čp. 60 na Dražického náměstí v Praze na Malé Straně (inv. č. A 200 000).

Článek terakotového ostění s motivem Sirény z pernětejnské stavební huti, Praha (přír. č. H 152/2002).

Zeleně glazovaný nikový kachel z 15. století, s prořezávanou čelní stěnou byl objeven při výzkumu hrnčířské dílny v ulici U Půjčovny čp. 966/II v Praze na Novém Městě (př. č. A 11/2010).

Části dvou tzv. monidolů – rohatých nebo měsíčitých podstavců z mladší doby bronzové 1250–950 př. n. l.), které byly nalezeny v prostoru dnešního sídliště Stodůlky a Západního města v Praze-Stodůlkách. Jejich účel zatím nebyl úplně objasněn – jsou rozšířené po celé střední Evropě a nejčastěji se dávají do souvislosti s rituálním rozdělováním ohně při pohřebních obřadech či zápalných obětech, další interpretace pak zdůrazňují jejich symbolický odkaz na býčí rohy – symbol rozšířený v daném období na Balkáně i v Řecku (inv. č. A 239 662, A 491 113).